

Bir film şeridi gibi...

Türk Sineması

The story of Turkish cinema

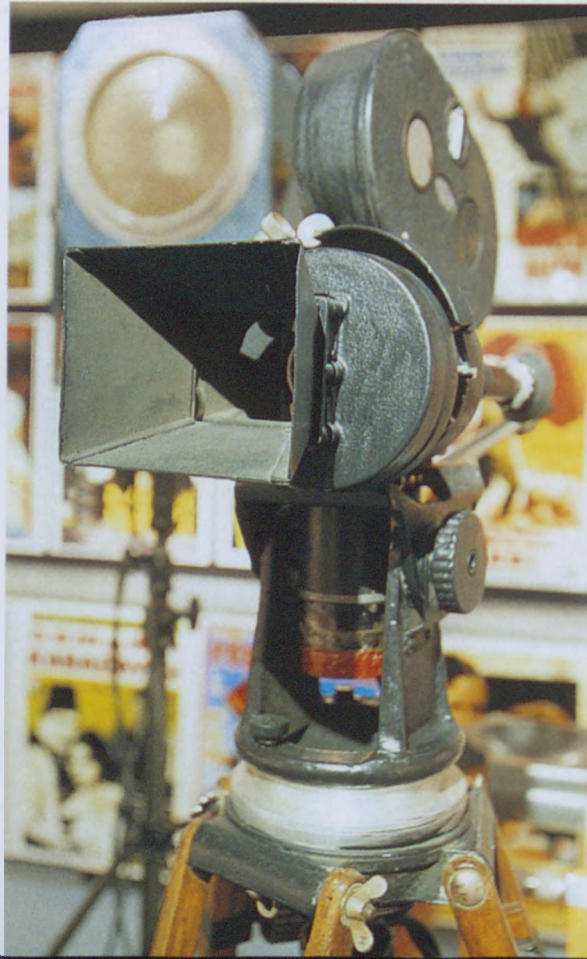
By CAN KIZILTAN* Photos MURAT TANER / PRINT PHOTOBANK TURKEY

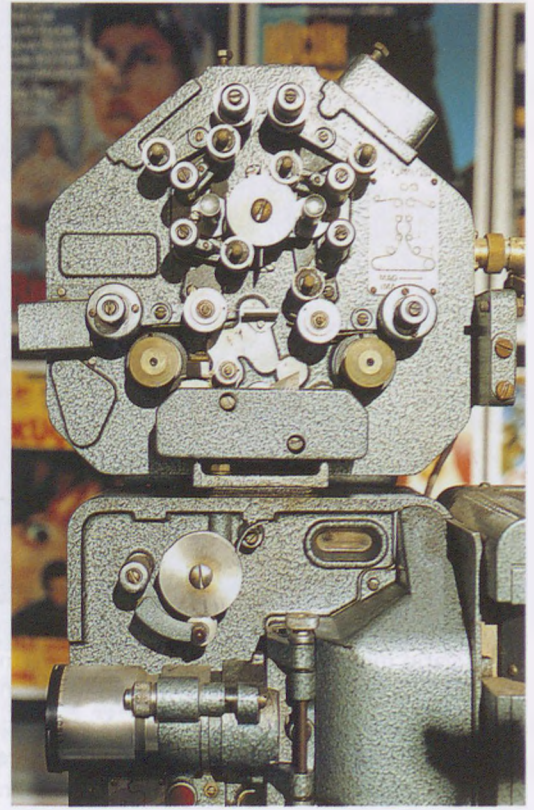
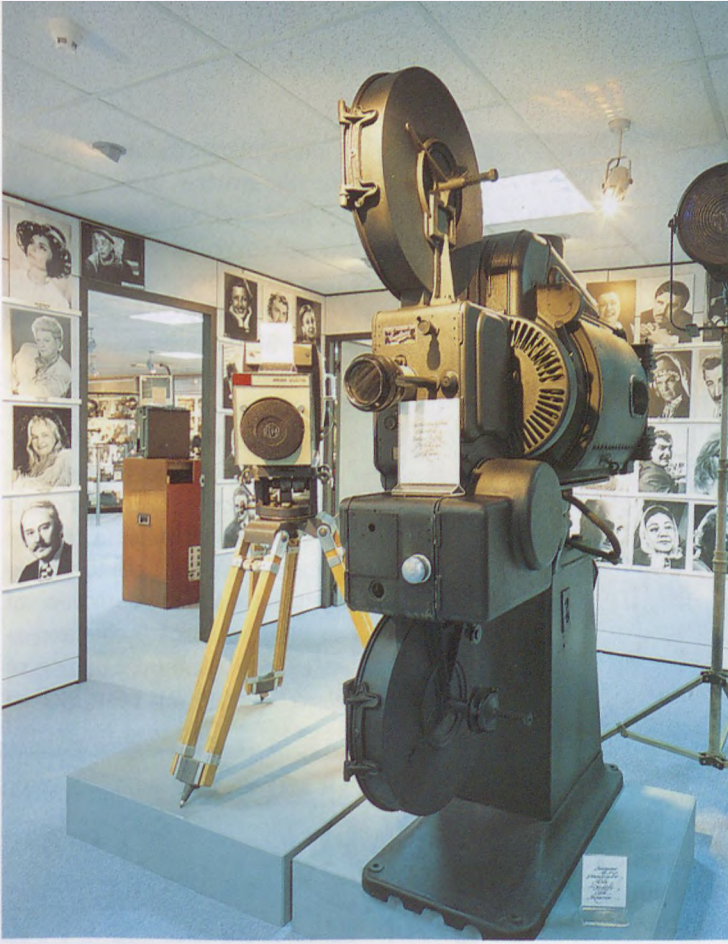
Türk sineması, hep eski filmlerle canlanıyor insanın gözünde nedense. Yabancı film sevdalılarının burun kıvrıp geçtiği, ama gerçek hayatta yaşanan bazı olayları "Türk filmi gibi" benzetmesiyle açıklamaya çalışarak farkında olmadan hakkını teslim ettikleri bir fenomen aslında o. Kurtuluş Savaşı ve sonrasında yaşananların hikâye edildiği filmler, Batı'dan yapılan uyarlamalara bırakmış yerini sonraları. Köy romanları önemli bir kaynak olmuş bir zamanlar. Sonra zengin delikanlı, yoksul genç kız aşkları işlenmiş bol bol. Köyden kente göç olgusunu işleyen filmlerle, toplumsal gelişmeler de yansıtılmış beyazperdeye. Bir dönem politik sinema kendini gösterirken, pervasız bir seks furçasının yükseldiği günler de olmuş. Sonra yeniden toparlanıp kabuğunu çatlatmayı başaran Türk sineması, uluslararası arenada

Somehow one always associates Turkish cinema with old films of the kind that fans of foreign films scomfully dismiss.

Yet the same detractors will describe certain real-life events as 'just like a Turkish film', thereby unwittingly giving this phenomenon its backhanded due. Films about the War of Independence and its aftermath later made way for adaptations of western films. Village romances were for a time extremely popular, and then came plenty of 'rich boy falls in love with poor girl' films. Films on the theme of rural migration to the cities mirrored social change. Political cinema

Sinema makineleri salonunda bulunan 2. Dünya Savaşı'ndan kalma Amerikan ordu tipi Bell & Howell marka projeksiyon makinesi (üstte). Sinema afişleri salonunda yer alan emektar kameralardan biri (solda). / A US army model Bell & Howell projector dating from the Second World War (above). One of the old film cameras in the film poster gallery (left).

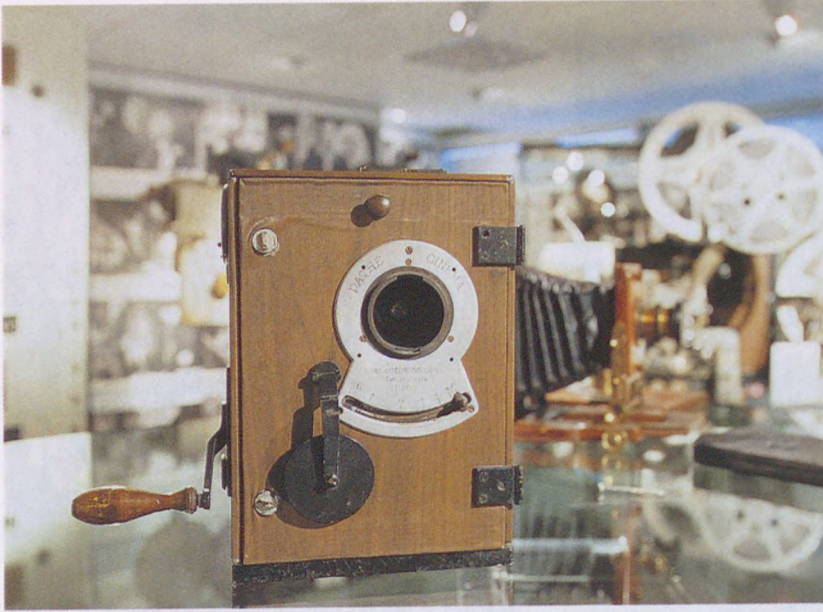

1940'lı yıllardan kalma Amerikan Century projeksiyon makinesi kömürle çalışıyor (üstte solda). Sinema afişleri salonunda bulunan film baskı makinelerinden biri (üstte sağda). Türk sinemasına bir dönem tiyatro kökenli sanatçılar damgalarını vurmuş. Müzede onlar için ayrılan salonda çeşitli belgeler, afişler ve fotoğraflar bulunuyor (altta). / A 1940 model American Century carbon projector (above left). One of the film processors in the film poster gallery (above right). Theatre actors and directors dominated Turkish cinema during the first half of the century, and one room is devoted to their documents, posters and photographs (below).

birçok ödüle adını yazdırmış. Bütün bunlar, Türkiye'de ilk kez Türvak (Türker Inanoğlu Vakfı) tarafından kurulan Sinema ve Televizyon Müzesi'ne girer girmez "bir film şeridi gibi" geçip gidiyor zihinlerden. Duvardaki ekranda canlanan siyah-beyaz filmlerin fragmanları ve kulaklara çok aşına repliklerse 'sine-terapi' yoluyla san-

emerged for a while, and there were times when sex was all the rage. Then Turkish cinema managed to collect itself and break out of its shell, bringing numerous international awards. The story of Turkish cinema can now be seen at the Museum of Cinema and Television founded by the Türker Inanoğlu Foundation (Türvak). Fragments of black and white films

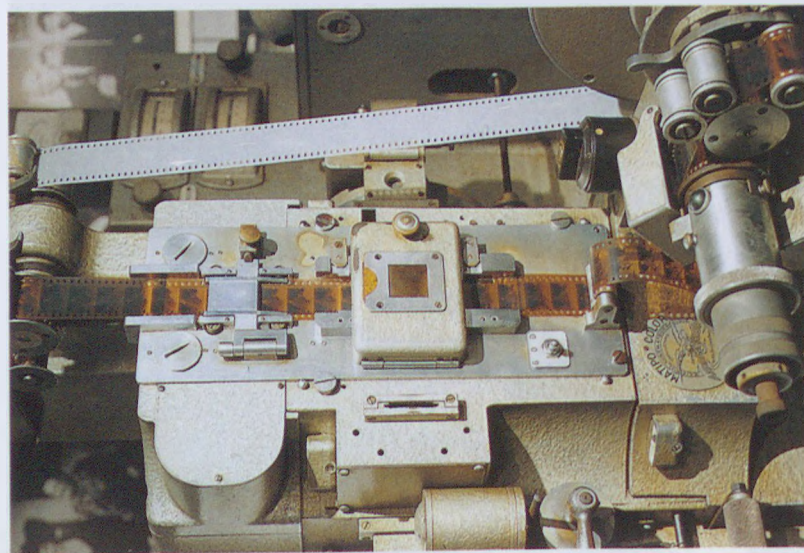

ki bir garip rehavete sürükleyip götürüyor insanı.

'Amerikan Century projeksiyon makinesi, 1940' yazıyor, kocaman kömürle çalışan makinenin üzerinde. Yanındaki Bosch marka kamera, 1970'ler TRT'sinden kalma. İlk yılların kollu ve üç objektifli kamerası, atölyede kullanılan 1936 model Pickard fotoğraf makinesi ve 1927 tarihli büyük stüdyo pikabı da girişte yer alanlar arasında. Duvarlardaki siyah-beyaz film kareleri dondurulmuş halde, sanki yönetmenin az sonra duyulacak "Motor!" sesini bekler gibiler. 1914'de Yeşilköy'deki Rus anıtı Ayastefanos'un yıkım görüntüleri, yabancıların başlattığı Türk sinemasının ilk filmi sayılıyor. Film, Polonya Musevisi Weinberg'in yetiştirdiği Fuat Uzkınay tarafından çekilmiş. Belgesel ağırlıklı 'ilk dönem'i izleyen 1923-1939 yılları arasına, 'tiyatrocular dönemi' deniyor.

Arkadaki salonda Şehir Tiyatroları'na ait biletler, duyurular, program broşürleri ve özel koleksiyon fotoğrafları var. Türk sinemasını tiyatro kalıpları içine sıkıştırmakla eleştirilen, ama katkıları da yadsınamayan Muhsin Ertuğrul için de bir köşe ayrılmış. Onun ilk filmlerinden 'Ateşten Gömlek'te, Türk kadınlarının (Bedia Muvahhit ve Neyyire Ertuğrul)

shown on the screen at the museum and the often familiar snatches of dialogue are strangely soothing, as if one was attending a course of 'cine-therapy'.

On the enormous projector it writes 'American Century projector, 1940'. The 1970s Bosch film camera next to it belonged to Turkish Radio and Television Corporation. An early triple lens camera, a 1936 Pickard still camera used in the studios, and a large 1927 studio gramophone stand in the entrance. Frozen black and white frames on the walls seem to wait expectantly for the director's call to set the cameras rolling. Scenes of the demolition of the Russian monument of Ayastefano in Yeşilköy in 1914 mark the beginning of Turkish cinema. This film was taken by Fuat

Uzkınay, who trained under the Polish Jew Weinberg.

Following the first phase, dominated by documentaries, came the so-called 'theatre period' of 1923-1939. This is commemorated in the gallery at the back of the museum, with a collection of tickets, notices, programmes and photographs belonging to the Municipal Theatres. A corner is devoted to Muhsin Ertuğrul, whose contributions to Turkish cinema cannot be denied, although he is accused of forcing cinema into a theatrical mould. It was in one of his first films, *Shirt of Fire*, that Turkish women (Bedia Muvahhit

1938'lerden kalma Pathe marka kollu aktüel çekim kamerası (en üstte). Ünlü tiyatrocuların oynadığı tiyatro oyunlarından birinin afişi (üstte). Müzede yer alan 35 mm'lik film baskı makinelerinden biri (solda). / A 1938 Pathe film camera (top). A poster for a play starring the famous actor Naşit (above). One of the 35 mm film processors (left).

ilk kez rol aldığı biliniyor. Ama dönemin asıl özelliği, ses ve görüntünün aynı anda saptanıyor olması. Yaşamlarını yitirmiş tiyatrocuların portreleri gülümseyerek uğurluyor ziyaretçilerini bu salondan. Siz hangisinin sesini anımsıyorsunuz? Behzat Butak, Şükriye May, Cahide Sonku, İsmail Dümbüllü, Cahit Irgat... Biliyorsunuz, sonuncusu üstelik şair.

Müze kurulurken filmciler, sinemacılar, özel koleksiyoncular, sinemacı aileleri ve ilgililere çağrı yapıldı. Yardımları istenmiş. Buradaki kütüphane de böyle oluşturulmuş; 22 bin materyal ve 10 bin civarında yerli ve yabancı sinema ile televizyon filmi, yüzlerce dokümanter görüntüye sahip. Sinema Makineleri Salo-

nu'nda; Moviolo 16 mm senkron ve montaj masası, 35 mm ilk portatif ev tipi film oynatma makinesi, Türkiye'ye ilk gelenlerden 17.5'lük manyetik ses kayıt cihazı, 1938'lerden Pathe kollu aktüel kamera ve Muhsin Ertuğrul'un ilk sesli film kamerası yer alıyor.

Televizyon-video salonunda sergilenenler arasında TRT'den gelen stüdyo ses mikserleri ve kurgu kontrol üniteleri de bulunuyor (üstte). Steenbeck marka 16 mm senkron ve montaj masası, sinema afişleri salonunda sergileniyor (altta). The exhibits in the television and video room include studio sound mixers and editing units donated by the Turkish Radio and Television Corporation (above). A Steenbeck 16 mm synchronisation and editing table exhibited in the film poster room (below).

and Neyyire Ertuğrul) acted in a film for the first time. The simultaneous recording of sound and image took place at this time. Which of the voices do you remember from those times? Behzat Butak, Şükriye May, Cahide Sonku, İsmail Dümbüllü, and Cahit Irgat, the latter also a poet. Smiling nostalgi-

Müze de sergilenen pek çok makine ve cihazın yanı sıra rengârenk afişler de Türk sinema tarihini özetliyor. / The many pieces of equipment and posters exhibited in the museum take visitors on a journey through Turkish cinema history.

1939-1950 arası, 'geçiş dönemi' ve savaş yıllarıdır. Amerikan ve Mısır filmlerinin peydahlandığı piyasada, Faruk Keç, Baha Gelenbevi, Turgut Demirağ, Orhon M. Anıburnu gibi yönetmenler de iş yapmaya çalışır. 1950'lerde başlayan 'sinemacılar dönemi' ise 1970'lere dek sürer. Lütfi Akad, tiyatrocuların sinema üzerindeki ipoteğini kaldırma gayretindedir. 1960'lar Metin Erksan, Atif Yılmaz, Osman Seden, Memduh Ün ve Halit Refiğ'le 'yeni dönem'in kapısını aralamaktadır. Sinemanın 'renk'lenmeye başladığı yıllardaki toplumsal altüst oluşla sorunlar artar; ama, uluslararası ilişkiler ve yarışmalar da... 1963'de, Berlin'den Altın Ayı, Metin Erksan'ın 'Susuz Yaz' ile gelir. 1971, Yılmaz Güney yılı olur. 1975'de patlayan film sayısına rağmen, televizyon ve seks furyası seyirci sorunu

ally at the portraits of bygone actors and actresses, I left this room.

When the museum was being established, people in every area of the film world and private collectors were asked to donate material of all kinds. In this way the museum acquired a library of around ten thousand Turkish and foreign cinema and television films, hundreds of documentaries, and 22,000 other items.

One room is devoted to film cameras and similar equipment, including a Moviolo 16 mm synchronisation and editing table, the earliest 35 mm portable home projector, a 17.5 magnetic sound recorder - one of the first in Turkey, a 1938 Pathe camera, and Muhsin Ertuğrul's first sound film camera. The years 1939 to 1950, coinciding with the Second World War and its aftermath, were a transition period for Turkish cinema. American and Egyptian films were widely shown, while Turkish directors like Faruk Keç, Baha Gelenbevi, Turgut Demirağ, and Orhon M. Anıburnu struggled to keep Turkish cinema alive. The period from 1950 up to the 1970s saw the rise of cinema directors with their roots in the film world. Lütfi Akad endeavoured to release cinema from the grip of theatre, and in the 1960s directors like Metin Erksan, Atif Yılmaz, Osman Seden, Memduh Ün and Halit Refiğ began to usher in a new era. Coinciding with the arrival of colour film, social upheaval gave rise to increasing problems, but these were offset by growth in international contacts and film competitions. In 1963 Metin Erksan's Waterless Summer won the Golden Bear at Berlin. 1971 was the year of Yılmaz Güney. Although 1975 saw an explosion in the number of films being pro-

Müze içindeki koridorlardan biri sinema sanatçılarının portreleriyle donatılmış (üstte). Film banyolarının çeşitli aşamalarını kontrol eden cihaz (altta). / Portraits of film actors and actresses hang in one of the corridors of the museum (above). A machine which controls the various stages of film processing (below).

yaratır. Sonrası ise artık yakın tarihin bilinenleridir: Zeki Ökten, Feyzi Tuna, Bilge Olgaç, Ertem Eğilmez, Ali Özgentürk, Şerif Gören, Ömer Kavur, Yavuz Özkan, Yavuz Turgul ve diğerleri...

Afiş salonu, Türk sinemasının siyah-beyazdan renkli günlere akıp gelen serüvenini özetliyor gibi: 'Silah ve Namus', 'Son Mektup', 'Hop Dedik Kazım', 'Kolejli Kızın Aşkı', 'Ölüm Çemberi'... Belki de hiç akıllarda yer etmemiş Yeşilçam filmlerinin afişleri bile olsa bunlar, bu salonun duvarlarını yıllar sonra da süslemeye devam edecek gibi görünüyor.

* Can Kızıltan, yazar.

TÜRVAK SİNEMA VE TELEVİZYON MÜZESİ
Şehit Teğmen Mehmet Ali Yılmaz Sok. No: 4
Kavacık-Beykoz
Tel: (0216) 425 19 00

duced, television and the focus on sex undermined cinema audiences. Then we come to the recent past which all of us remember clearly, with directors like Zeki Ökten, Feyzi Tuna, Bilge Olgaç, Ertem Eğilmez, Ali Özgentürk, Şerif Gören, Ömer Kavur, Yavuz Özkan and Yavuz Turgul. The room devoted to film posters carries us from the days of black and white to colour, in a vivid journey through Turkish cinema history. Even for those who do not remember the films themselves, the posters touch a chord, bringing back the atmosphere of past decades on the silver screen.

* Can Kızıltan is a freelance writer.

TÜRVAK CINEMA AND TELEVISION MUSEUM
Şehit Teğmen Mehmet Ali Yılmaz Sok. No: 4
Kavacık-Beykoz
Tel: (0216) 425 19 00

